

Лекція 11. ОСНОВНІ ПРОЦЕДУРИ РЕГУЛЮВАННЯ РОБОТИ СУДДІВСЬКОЇ КОЛЕГІЇ

Мета: ознайомитися з основними функціями суддівської колегії; розглянути функції суддівської колегії в організації проведення урочистого церемоніалу відкриття та закриття спортивних змагань; набути уявлення про особливості регулювання роботи суддівської колегії.

План

1. Основні функції суддівської колегії.
2. Функції суддівської колегії в організації проведення урочистого церемоніалу відкриття та закриття спортивних змагань.
3. Регулювання роботи суддівської колегії.

Ключові терміни та поняття: регламент змагання, організаційна нарада, протест, безпека проведення змагання, відміна змагання, перенесення змагання, урочистий церемоніал, кодекс суддівства.

1. Основні функції суддівської колегії

Церемонія відкриття засідання першої загальної організаційної суддівської колегії разом із представниками містить принципові моменти.

Регламент проведення засідання:

- ❖ керівник організації відкриває засідання;
- ❖ надається слово керівникові органу адміністративного управління територіальної освіти (підприємства, установи, організації), на базі якої проходять змагання;
- ❖ керівник організації, яка проводить змагання, представляє головного суддю;
- ❖ головний суддя змагань представляє головну суддівську колегію;
- ❖ головний суддя надає слово голові мандатної комісії;
- ❖ головний суддя надає слово головному лікареві змагань;
- ❖ головний суддя інформує представників команд щодо організаційних і господарських питань за присутності на засіданні керівників організації, яка проводить змагання, для коригування питань розміщення, харчування, транспортного забезпечення, церемонії відкриття змагань та ін.;
- ❖ головний суддя вирішує організаційні питання, координує їх із суддями й відповідає на питання представників;
- ❖ головний суддя надає слово головному секретареві для проведення жеребкування;
- ❖ головний секретар проводить жеребкування;
- ❖ після проведення жеребкування головний суддя закриває перше засідання суддівської колегії.

На цьому закінчується перша організаційна нарада. Щодня після закінчення змагань головний суддя відповідно до програми разом із

суддівською колегією та представниками проводить засідання за підсумками дня та інформує про наступний день змагань. Для більш якісного проведення заходів головний суддя складає графік оперативного управління змаганнями.

По закінченню змагань головна суддівська колегія збирається разом із представниками команд і затверджує результати як в індивідуальному, так і в командному заліку згідно з Положенням, якщо не має письмового протесту представника, судді змагань. У разі протесту опис конфлікту з посиланням на відповідні пункти правил, положення, програми змагань, підписується представником (капітаном) команди і подається головному секретареві. Головний секретар повинен проставити на протесті час його подачі й негайно ознайомити з ним головного суддю, надавши одночасно необхідні для розбору протесту матеріали та попередню експертизу. Рішення стосовно протесту приймає особисто головний суддя, який може заздалегідь внести його розгляд на засідання головної суддівської колегії. На змаганнях великого масштабу цю функцію виконує (інспектор, апеляційне журі, оглядова комісія) призначена вищестоящою організацією комісія. Журі складається з 3-х осіб (голови та 2-х членів, один з яких головний суддя). Рішення щодо протесту має бути ухвалене протягом години. Якщо потрібне більш тривале розслідування фактів, викладених у протесті, термін збільшується до 24 год. У будь-якому випадку розгляд протесту повинен закінчитися до затвердження технічних, підсумкових результатів. Рішення головного судді викладається письмово, доводиться до відома надавача протесту (представника або капітана команди) і додається разом із протестом до звіту про змагання.

Розгляд протестів. Протест у спортивних змаганнях – це документ (письмова заява), де міститься заперечення стосовно дій учасника, тренера.

Процедура подачі протестів:

1. Про намір подати протест представник команди або капітан робить запис у протоколі відразу після конфлікту. Протест подається письмово в суддівську колегію протягом 2-х годин після закінчення змагання.

2. До протесту додається застава у розмірі, вказаному в регламенті змагання, яка буде повернена негайно, якщо протест буде визначений як задоволений.

3. Суддівська колегія протягом 6 год після закінчення змагання виносить своє рішення.

4. Якщо на даному змаганні немає інспектора, то суть протесту та думку суддівської колегії необхідно доповісти відповідальній особі тієї організації, яка проводить змагання.

5. Представники конфлікуючих сторін беруть участь у розборі протесту тільки як свідки.

6. Рішення суддівської колегії може бути оскаржене протягом 24 год після закінчення конфлікту з додатковою заставою, яка буде повернена разом з першою заставою у випадку, якщо протест буде задоволений.

7. Несвоєчасно подані та незафіксовані в протоколі протести не розглядаються.

Протест може не розглядатися в таких випадках:

- ❖ якщо в ньому не вказані пункти правил, Положення і програми про дані змагання, які заявник вважає порушеними;
- ❖ якщо протест поданий після затвердження результатів;
- ❖ якщо минула понад 1 год після закінчення даного номера програми змагань.

Якщо протест, поданий на учасника до старту, не можливо розглянути негайно, суддівська колегія має право допустити цього спортсмена «умовно», про що представник команди повинен бути попереджений. У разі задоволення протесту результат учасника, допущеного «умовно», анулюється.

В основі кожної конфліктної ситуації лежить або порушення правил змагань, Положення, програми заходу суддею, учасником, або нечіткість інформації, оголошення.

При проведенні змагань трапляються і форс-мажорні обставини, коли змагання заборонено проводити. Багато федерацій приймають відповідні нормативні акти. Та, наприклад, у Регламенті з футболу є спеціальна стаття – «Безпека проведення змагань».

Випуски із цієї статті в частині, що стосується безпеки глядачів:

- ❖ За даний напрям роботи в клубах відповідає помічник керівника клубу з питань безпеки. У його обов'язки входить забезпечення безпеки прийому та відправки команди, гостей, уболівальників, суддівських бригад, офіційних осіб, взаємодія із правоохоронними органами при проведенні матчів.

- ❖ Клуби при вирішенні питань, пов'язаних із забезпеченням безпеки змагань, керуються чинним законодавством, Регламентом змагань та іншими нормативними актами у сфері забезпечення безпеки спортивних змагань.

- ❖ У день проведення матчу клуб-господар поля спільно з організаторами змагань, правоохоронними органами й адміністрацією, а також працівниками стадіону зобов'язаний вжити всі необхідні заходи для забезпечення громадської безпеки на стадіоні за 2 год до початку матчу і здійснювати їх до моменту повної евакуації зі стадіону глядачів і учасників змагань. При цьому вказані особи несуть відповідальність у разі неналежного виконання своїх функцій.

- ❖ На стадіонах, розташованих у регіонах із несприятливою суспільно-політичною ситуацією, питання проведення матчів вирішується тільки за наявності письмових гарантій щодо забезпечення безпеки з боку відповідних компетентних організацій. При неможливості забезпечення вказаних гарантій безпеки клубу-господареві поля надається право організації матчу в іншому регіоні або в місті клубу-суперника за узгодженням із керівництвом.

- ❖ У регіонах, де оголошена комендантська година або введено надзвичайне положення, проведення матчів категорично забороняється.

- ❖ Рішення про перенесення матчів у випадках надзвичайних обставин ухвалюється керівництвом за погодженням.

Доцільно розглянути орієнтовний порядок відміни та перенесення змагань. Це дуже відповідальне рішення для більшості суддівських колегій. Зазвичай воно приймається, коли мова йде про безпеку спортсменів.

Порядок відміни та перенесення змагань:

1. Для відміни або перенесення змагань беруться до уваги такі чинники: температура, погодні умови, стан умов спортивних споруд, безпека учасників і офіційних осіб тощо. Якщо змагання переноситься, то визначається нова дата його проведення.

2. Якщо змагання переносяться або відміняються, всі учасники повинні бути поінформовані про це мінімум за 6 днів до початку змагань. Інформація повинна негайно надійти в організації, федерації та в ЗМІ. Рішення про відміну змагань більш ніж за 6 днів до їх початку ухвалюється головним суддею змагань.

3. Термінове попередження про відміну. Термінова відміна робиться в тому випадку, якщо до початку змагань залишається шість і менше днів. Попередження про відміну доводиться до відома учасників, а рішення про відміну приймає журі.

4. Про повернення внесків. Якщо змагання перенесені, то учасникам, які заплатили внесок за участь, дозволяється брати участь у перенесених змаганнях без додаткової оплати. Якщо спортсмен вирішує не брати участь у перенесеному змаганні, зроблений ним внесок не повертається. Про повернення внесків при відміні змагань повинно бути вказано в оголошенні.

Засідання головної суддівської колегії разом із представниками для затвердження результатів змагань. На загальній нараді, якщо немає зауважень, результати затверджуються. Обговорюються підсумки змагань: рівень спортивно-технічних результатів і підготовки спортсменів, команд; відгук щодо суддівства змагань, підготовка місць проведення змагань.

Велике значення для обміну досвідом роботи має аналіз виступу команд, результатів спортсменів. Головний суддя повинен організувати розбір суддівства, спочатку він дає оцінку в цілому проведенню змагань, а потім переходить до аналізу роботи окремих суддівських бригад. При цьому потрібно окреслити не тільки негативні, але й позитивні сторони їх діяльності.

Аналітичний розбір йде також відносно головної суддівської колегії та старших суддів. Роботу головного судді (інспектора, оглядової комісії, апеляційного журі) оцінює вищестояща організація. Після закінчення засідання старші судді збирають свої бригади, проводять розбір суддівства і виставляють відповідні оцінки своїм підлеглим.

Позитивна оцінка членам головної суддівської колегії та керівникам суддівських бригад виставляється за бездоганну організацію роботи на визначеній для них ділянці. Відмінної оцінки може бути удостоєний суддя, який виявив самостійність, ініціативність, глибокі знання даного виду спорту і правил змагань, чітко ними керуючись і застосовуючи їх при оперативному вирішенні виникаючих суперечок.

При аналізі роботи рядових суддів передусім оцінюються впевненість і безпомилковість дій, дисциплінованість, організованість і культура поведінки (все вищевикладене враховується і при оцінці старших суддів). Будь-яке порушення правил змагань призводить до зниження оцінки аж до незадовільної.

Не варто головному судді давати тільки високу оцінку. Це часом свідчить про формальний підхід або про відсутність необхідної інформації. Заповнюючи після змагань суддівські квитки або видаючи довідки, суддівську посаду в них потрібно називати тільки так, як вона записана в правилах змагань.

Кожне змагання повинно мати своє коротке логічне завершення – звіт головному судді про проведення змагань.

У звіті мають відобразитися: час і місце проведення змагань; підготовка і стан місця змагань; підготовка приміщень для учасників і суддівської колегії; забезпеченість інвентарем, обладнанням, копіювальною, комп'ютерною технікою і засобами зв'язку; організація медичного обслуговування, виконання гігієнічних вимог на спортивній споруді; кваліфікація медперсоналу; організація суддівської роботи, позитивні приклади, недоліки та їх причини; протести, що надійшли, короткий виклад їх змісту, результати розбору; коротка характеристика спортивної підготовленості команд-учасниць; допомога в організації та проведенні змагань оргкомітетом і місцевою суддівською колегією; висвітлення змагань у засобах масової інформації.

До звіту головному судді повинні бути додані такі документи: звідний протокол; програма змагань; протоколи змагань; звіт головному лікарю; інформація мандатної комісії; пропагандистський матеріал (запрошення, програма, афіші тощо); іменні заявки всіх команд; анкета учасника. Всі матеріали готує головний секретар. Головний суддя зобов'язаний здати всю звітну документацію в організацію, яка проводить змагання.

2. Функції суддівської колегії в організації проведення урочистого церемоніалу відкриття та закриття спортивних змагань

Спортивні змагання у всьому цивілізованому світі стали брендом. Існує об'єктивна потреба населення (від малих сільських адміністративних населених пунктів до крупних багатомільйонних мегаполісів) у проведенні спортивних заходів. Останні дослідження науковців дозволяють зробити висновок про те, що яскраві, неповторні, святкові, урочисті спортивні заходи є ефективним соціально-педагогічним засобом виховання фізкультурників, спортсменів, багатомільйонної категорії глядачів і вболівальників. Усі вони, від активних спортсменів до пасивних, не залучених до занять фізичною культурою вболівальників, відчувають на собі естетичний і патріотичний вплив від сприйняття улюбленої команди району, міста, країни. Така дія сприяє прояву педагогічної функції спортивного заходу, особливо якщо проходять урочисті свята відкриття та закриття змагань. Відтак доцільно розглянути основні положення, які регламентують порядок проведення урочистого церемоніалу відкриття та закриття спортивних змагань.

Загальні положення

Урочистий церемоніал є важливою складовою спортивного заходу. Він має велике виховне значення, сприяє пропаганді фізичної культури і спорту, формуванню в учасників і глядачів патріотизму та моральних цінностей.

Урочистий церемоніал розробляється провідною організацією, головною суддівською колегією з урахуванням Положення про спортивне змагання, особливостей та традицій виду спорту, а також статуту і регламенту міжнародної федерації. Він включає послідовні злагоджені дії членів Оргкомітету, спортсменів, тренерів, суддів, почесних гостей, інших осіб і служб при відкритті та закритті змагань.

Урочистий церемоніал затверджується Оргкомітетом, керівництвом організації, яка проводить змагання.

Затверджений порядок урочистого церемоніалу (з необхідними схемами, планами, ескізами) представляється голові Оргкомітету, заступнику головного судді, директору спортивної споруди, судді-інформатору, керівнику прес-центру та іншим особам, відповідальним за проведення урочистого церемоніалу і окремих його частин.

Відповідальність за проведення урочистого церемоніалу покладається на Оргкомітет і Головну суддівську колегію змагань.

При проведенні міжнародних змагань порядок урочистого церемоніалу узгоджується з Протокольним відділом (міжнародним підрозділом) спортивної організації.

Голова Оргкомітету спільно з головним суддею або його заступником проводить перевірку готовності спортивної споруди до проведення урочистого церемоніалу. При проведенні міжнародних змагань у цій перевірці бере участь представник Протокольного відділу спортивної організації.

Спортивна споруда, на якій проводиться урочистий церемоніал, повинна бути оформлена засобами наочної пропаганди, агітації, радіофікації та мати в наявності: комплекти державного прапора, державних прапорів зарубіжних країн, прапори ДСО і відомств, флагштоки, держакі, пристосування для підйому прапорів, фонограми державного гімну, державних гімнів зарубіжних країн, маршів, музичних творів, таблички з назвами країн-учасниць. При проведенні міжнародних змагань правильна назва країни, порядок вивішування прапорів іноземних держав, виходу і шиккування учасників параду, підйому прапорів і виконання гімнів узгоджується з Протокольним відділом провідної організації.

При проведенні міжнародних змагань гасла-вітання й інша інформація пишуться і передаються державною мовою і офіційними мовами міжнародної федерації з виду спорту (при двосторонній зустрічі – мовою команди-гостя). Переклад тексту виголошеної інформації контролюється Протокольним відділом провідної організації.

На урочистий церемоніал учасники змагань повинні виходити у спортивній, повсякденній (охайній) формі, при цьому:

- ✓ на міжнародних змаганнях на формі учасників повинні бути державні символи;
- ✓ на державних змаганнях на формі учасників повинні бути герб

суб'єкта держави або емблема спортивного товариства, відомства;

✓ на інших змаганнях на формі учасників повинна бути емблема товариства, відомства, клубу або іншої спортивної організації;

✓ учасникам змагань забороняється мати на спортивній формі різні написи, крім встановлених правилами за видами спорту.

При підготовці урочистого церемоніалу необхідно провести репетиції за участю всіх осіб і служб, що забезпечують окремі його частини. На генеральній репетиції урочистого церемоніалу обов'язкова присутність представників Оргкомітету і Головної суддівської колегії.

Відкриття змагань.

Ритуал відкриття змагань включає:

✓ шиккування спортсменів, тренерів, суддів перед початком параду (у парадній формі); збір членів Оргкомітету і осіб, запрошених для участі в урочистому церемоніалі;

✓ інформацію диктора про змагання, його учасників, історію виду спорту, досягнення спортсменів тощо;

✓ «позивні», які оголошують про початок церемонії відкриття;

✓ виконання маршу для виходу учасників на парад;

✓ вихід команд (делегацій), членів Оргкомітету, почесних гостей змагань для участі в параді;

✓ вітання від Оргкомітету змагань, міжнародної федерації, почесних гостей;

✓ оголошення Оргкомітету про відкриття змагань, підйом державних прапорів;

✓ виконання державних гімнів;

✓ вручення вимпелів, значків, квітів, сувенірів учасникам і почесним гостям змагань;

✓ вихід учасників урочистого церемоніалу зі спортивної арени.

При проведенні внутрішніх і міжнародних змагань до програми відкриття можуть включатися показові виступи спортсменів або художніх колективів.

Норми представництва учасників параду встановлюються Оргкомітетом і Головною суддівською колегією змагань.

Напередодні проведення урочистого церемоніалу рекомендується зробити розмітку на спортивній арені відповідно до схеми виходу і розстановки його учасників.

Порядок шиккування учасників відкриття змагання:

✓ прапороносці з державними прапорами;

✓ колона ветеранів спорту (з обов'язковою наявністю спортивних нагород, стрічки чемпіона і т.д.);

✓ команди-учасниці змагань у встановленому порядку (попереді кожної ведучий несе табличку з назвою країни, суб'єкта держави або спортивного товариства, потім слідує прапороносець з асистентами, офіційні представники команди).

Команди на парад шикуються в порядку місць, зайнятих на попередніх аналогічних змаганнях, окрім спартакіади.

Якщо змагання проводяться вперше, то:

- ✓ на всеукраїнських змаганнях за участю команд суб'єктів України – в порядку, вказаному в Конституції України;
- ✓ на змаганнях за участю команд ДСО і відомств – у порядку алфавіту (зліва направо) за назвами команд;
- ✓ на міжнародних змаганнях – у порядку алфавіту (зліва направо) за назвами країн команд, якщо регламентом тієї або іншої міжнародної федерації не передбачений інший порядок. Команда України замикає колону.

При проведенні міжнародних змагань порядок вітальних виступів узгоджується з представником міжнародної федерації. Вітальні промови перекладаються офіційними мовами міжнародної федерації (при двосторонніх зустрічах – мовою команди-гостя).

У дикторському тексті при представленні членів Оргкомітету вказуються посада, звання, ім'я, по батькові, прізвище. При викликанні спортсменів для підйому прапора – спортивне звання, ім'я, прізвище, назва команди (країна, місто, товариство, клуб).

Представлення учасників змагань.

Представлення учасників проводиться перед початком і в перервах змагань.

При представленні спортсмена називаються: звання, ім'я, прізвище, регіон (при проведенні міжнародних змагань – країна, від якої виступає спортсмен), спортивне товариство (клуб). В окремих випадках (при досягненні високих результатів і т.д.) оголошуються: звання, ім'я, по батькові, прізвище тренера, інші короткі відомості про спортсмена. При цьому учасник повинен зробити крок вперед, повернутися обличчям до присутніх на змаганнях і стати на своє попереднє місце.

Рекомендується представлення головного судді змагань і його заступників.

Нагородження призерів змагань.

Для проведення церемонії нагородження необхідно підготувати: нагороди (призи, медалі, жетони, дипломи, грамоти), наочну атрибутику (прапори, квіти, підноси для нагород тощо), обладнання (п'єдестал пошани, флагштоки, пристосування та пристрої для підйому прапорів, музичні фонограми тощо).

Церемонія нагородження проводиться з урахуванням особливостей виду спорту, умов і місця проведення змагань, а також статуту і регламенту спортивної федерації. Нагородження супроводжується виконанням державного гімну (урочистій мелодії).

Церемоніал нагородження проводиться:

- ✓ після закінчення змагань із виду спорту (спортивні ігри, сучасне п'ятиборство);
- ✓ після закінчення останнього виду програми комплексних змагань (спартакіади, фестивалі);
- ✓ після закінчення змагань однієї дисципліни виду спорту (легка атлетика, плавання, веслування).

Якщо для підготовки церемонії нагородження потрібний час, пауза може бути заповнена урочистим парадом оркестру, виконанням музичних творів, показовими виступами спортсменів, художніх колективів.

Для проведення церемонії нагородження створюється спеціальна група (групи) чисельністю, визначеною Оргкомітетом або Головною суддівською колегією змагань.

Група нагородження готує:

✓ листи нагородження, в які записується: вид програми; прізвище, ім'я, по батькові, звання призера; команда (країна, регіон, товариство, клуб); результат; прізвище, ім'я, по батькові тренера, його посада і звання;

✓ нагороди і нагородну атрибутику;

✓ список осіб, які вручають нагороди (із зазначенням посади, звання), узгоджений з Оргкомітетом; список передається інформаційним групам (дикторам і операторам табло).

На всеукраїнських і міжнародних змаганнях в групи нагородження рекомендується включати дівчат у національних костюмах. За готовністю призерів, осіб, що вручають нагороди, груп інформації (радіо, табло), оркестру, прапороносців заступник головного судді дає команду про початок церемонії нагородження.

Церемонія нагородження включає:

❖ збір і шиккування учасників нагородження;

❖ «позивні», що оголошують початок церемонії нагородження;

❖ марш на вихід учасників змагань;

❖ вихід учасників змагань і осіб, які вручають нагороди;

❖ інформацію диктора про призерів змагань і осіб, які вручають нагороди;

❖ вручення нагород, дипломів, квітів, пам'ятних сувенірів;

❖ підйом державного прапора, виконання державного гімну;

❖ демонстрація на табло відомостей про призерів;

❖ вихід учасників змагань і осіб, які проводили нагородження, зі спортивної арени.

При проведенні міжнародних змагань дикторські тексти зачитуються українською мовою і офіційними мовами міжнародної спортивної федерації (при двосторонніх зустрічах – мовою команди-гостя). У дикторському тексті першими представляються особи, які вручають нагороди, а потім учасники змагань (спортсмени, тренери).

При нагородженні тренери стають ліворуч і праворуч від п'єдесталу пошани. При підйомі державного прапора і виконанні гімну учасники церемонії нагородження та всі присутні на змаганнях стоять обличчям до прапора.

У програмі змагань необхідно враховувати найбільш слухний час для проведення церемонії нагородження (зайнятість учасників, присутність глядачів тощо).

Після церемонії нагородження можуть проводитися пропагандистські заходи: фотографування переможців змагань, організація прес-конференцій, інтерв'ю з призерами.

Закриття змагань.

Ритуал закриття змагань включає:

- ❖ інформацію диктора про результати змагань, призерів;
- ❖ збір і шикування учасників змагань перед виходом на спортивну арену;
- ❖ «позивні», що оголошують початок церемонії закриття;
- ❖ виконання вихідного маршу;
- ❖ вихід учасників змагань і членів Оргкомітету на спортивну арену;
- ❖ виступ від Оргкомітету;
- ❖ вручення призів і нагород;
- ❖ оголошення представника Оргкомітету про закриття змагань;
- ❖ спуск державних прапорів, виконання гімнів;
- ❖ вихід учасників закриття змагань зі спортивної арени.

На парад закриття команди виходять і шикуються в порядку зайнятих місць. Шикування команд на параді закриття міжнародних змагань узгоджується з представниками міжнародних спортивних федерацій, співробітниками Протокольного відділу (міжнародного підрозділу) спортивної організації.

Кількість команд і чисельний склад учасників параду закриття визначається Головною суддівською колегією за погодженням з Оргкомітетом змагань.

При нагородженні спеціальними призами головний приз вручає представник Оргкомітету або головний суддя змагань, інші призи – представники організацій, засновники призів.

3. Регулювання роботи суддівської колегії

У нових соціально-економічних умовах галузь фізичної культури формується, знаходячи нові напрями, зокрема і в суддівстві спортивних змагань.

У сучасному житті вкрай затребувана здатність спортивного арбітра активно діяти, його вміння виконувати різноманітні соціальні функції. З появою професійного спорту з'явилися і професійні спортивні судді з футболу, хокею та інших видів спорту.

Зараз важко знайти професію складнішу, ніж професія футбольного судді. Деколи її можна порівняти за ступенем ризику із діями мінера або розвідника, яким не можна припуститися помилки.

Від футбольного арбітра вимагаються твердість характеру, рішучість, стійкість, неупередженість, не говорячи вже про знання футбольних правил і фізичну підготовку.

До суддівської команди в певному значенні може бути застосований такий влучний девіз: «Один за всіх, всі за одного!». Вдале суддівство кожного арбітра працює на його авторитет, на його імідж, а помилка, незалежно від того велика вона чи мала, накладає пляму на весь суддівський корпус.

Формування суддівської колегії за професійними й особистісними якостями дозволяє проводити спортивні заходи на високому рівні.

Важливу роль на змаганнях відіграє ієрархія системи управління.

Обов'язково повинен бути менеджер (головний суддя) змагань, а на заходах міжнародного і вітчизняного рангу, крім того, – директор змагань.

Директор змагань планує їх технічну організацію та проведення, керує роботою всіх тих, хто відповідає за певну частину змагань, вирішує всі технічні проблеми. Він керує всіма діями учасників змагань і через систему сповіщення знаходиться в контакті з усіма суддями.

Якщо за регламентом на змаганнях є директор, він призначає менеджера, відповідального за забезпечення успішного проведення змагань відповідно до регламенту. Менеджер повинен перевірити присутність усіх офіційних осіб і суддів. Якщо яка-небудь офіційна особа не виконує встановлені правила, менеджер змагань має право замінити її. Крім офіційних осіб і суддів, менеджер змагань повинен працювати в тісному контакті з технічним менеджером і комендантом.

На посаду технічного менеджера, як правило, призначається кваліфікований, з необхідним досвідом рефері. Він відповідає за електронне обладнання, а також за інвентар і технічне обладнання. Напередодні змагань він повинен переконатися в тому, що все готово до початку змагань, тобто всі снаряди і обладнання встановлені правильно, згідно з правилами техніки безпеки.

Суддя, що призначається на відповідальні змагання, повинен володіти специфічними професійними навичками:

- ❖ мати достатній досвід і кваліфікацію для того, щоб застосувати знання правил у разі виникнення якого-небудь інциденту під час змагань;
- ❖ уміти зберігати спокій і рівновагу, не втрачаючи самовладання, навіть якщо відбувається непередбачуване;
- ❖ мати високий ступінь концентрації, уміти абстрагуватися та не звертати уваги на зовнішні перешкоди – шум, оголошення, падіння учасників;
- ❖ мати так званий «суддівський погляд», тобто здатність фіксувати в зоровій пам'яті дотримання правил змагань;
- ❖ володіти високорозвиненою зоровою пам'яттю;
- ❖ зберігати повний нейтралітет при винесенні ухвал, щоб його не можна було звинуватити в упередженому ставленні до учасника.

Орієнтовний кодекс поведінки судді.

Особа, яка дала згоду на участь у вітчизняних та інших змаганнях як суддя, повинна дотримуватися таких вимог:

- ❖ підтримувати хорошу фізичну форму, володіти слухом і зором на рівні, що відповідає стандартам міжнародних федерацій;
- ❖ прибути своєчасно на всі змагання для забезпечення суддівства і покидати місце їх проведення тільки після дозволу головного судді;
- ❖ постійно вдосконалювати свої професійні знання в обраному виді спорту, знати правила змагань, свої обов'язки відповідно до всіх існуючих регламентів організації та проведення змагань і точно їх виконувати;
- ❖ мати охайний зовнішній вигляд, носити відповідну форму й дотримуватись правил особистої гігієни;

❖ не вживати алкогольні напої напередодні і в день суддівства, на території спортивної бази, на якій проходить турнір, а також тоді, коли одягнена суддівська форма;

❖ утримуватися від поведінки, яка може викликати сумнів в об'єктивному виконанні суддівських обов'язків. При цьому судді не забороняється проживати в тих же готелях, де проживають учасники змагань, або відвідувати громадські місця, де вони так само можуть бути присутніми;

❖ надавати інтерпретацію того чи іншого свого рішення відповідно до правил змагань тренерові, представникові команди;

❖ не критикувати та не обговорювати рішення інших суддів із ким-небудь, окрім як з ними самими, головним суддею або представником апеляційно-інспекторського журі;

❖ не укладати парі (робити ставки на тоталізаторі) відносно якого-небудь змагання;

❖ не спілкуватися з уболівальниками під час проведення змагань;

❖ не давати інтерв'ю і не зустрічатися із журналістами без дозволу головного судді;

❖ завжди належним чином поводитися, коректно і з повагою ставитися до головного судді, суддів, спортсменів, уболівальників;

❖ не приймати запрошення на суддівство від інших організаторів, якщо раніше вже надано згоду здійснювати суддівство на певному змаганні.

Звичайно для проведення змагання потрібно не менше 50 суддів, які повинні працювати як одна злагоджена команда. Їх основний обов'язок полягає в тому, щоб надати учасникам змагань усі можливості для досягнення якнайкращих результатів у чесному змаганні, до якого спортсмени, швидше за все, ретельно підготувалися.

Необхідно підкреслити, що перш за все треба враховувати інтереси спортсменів. Правила є основою проведення змагань, в яких спортсмени беруть участь. Вони були розроблені для того, щоб забезпечити, наскільки це можливо, рівні умови для всіх учасників, та звести до мінімуму (унеможливити) несправедливе ставлення до кого б то не було.

Кожному судді або рефері украй необхідно добре знати правила змагань, і кожен, хто прагне здійснювати суддівство на регулярній основі, повинен вважати їх своєю настільною книгою.

Проте не слід забувати, що правила не можуть передбачати всі можливі випадки. Відтак іноді навіть серед досвідчених суддів можуть виникати розбіжності з приводу трактування того чи іншого правила. У таких випадках слід керуватися принципом доцільності відносно даного правила.

Від судді залежить винесення вердикту, а головне – реалізація рішення. Суддя повинен об'єктивно підходити до виконання своїх обов'язків, а не намагатися підловити на чомусь учасника.

Навпаки, метою суддівства має бути забезпечення рівних можливостей для всіх учасників змагань, незалежно від того, до якої категорії вони відносяться – міжнародного класу або клубного рівня.

Якщо суддя повинен суб'єктивно винести ухвалу в певній ситуації, то необхідно перш за все поставити собі питання: «Яке рішення справедливе відносно до всіх спортсменів?» Це і буде правильним критерієм.

Суддя повинен знати, як поводитися зі спортсменами. Він повинен чітко розуміти, що під час змагань багато спортсменів сильно хвилюються, і різка манера спілкування судді зі спортсменом може призвести до неприємної ситуації, якої можна було б уникнути, якби суддя повів себе більш тактовно. Деякі спортсмени не йдуть на контакт, і з ними потрібно виявляти твердість і дипломатичність водночас. Якщо вони не реагують на обґрунтоване попередження, їх варто покарати, незалежно від попередніх спортивних заслуг. Рефері може попередити спортсмена або виключити його з подальшої участі в змаганні.

Затримки в проведенні змагань часто є великою проблемою. З одного боку, спортсменів не потрібно квапити без зайвої необхідності, а з іншого – суддя зобов'язаний забезпечити проведення змагань за видами без затримок, що дозволяє виконати програму змагань відповідно до розкладу, що добре і для самих спортсменів, оскільки вони можуть точно розрахувати, коли проводити розминку. При цьому «тиснути» на спортсменів, аби прискорити проведення змагань, нагадувати їм про час необхідно дуже тактовно.

Особистісні професійні якості, якими має володіти суддя:

- ❖ такт і здоровий глузд;
- ❖ високий рівень концентрації уваги;
- ❖ швидка реакція;
- ❖ рішучість (але без різкості);
- ❖ знання та розуміння правил і вимог змагань;
- ❖ розуміння потреб спортсменів.

? Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні пункти регламенту проведення засідання суддівської колегії.
2. Що являє собою протест у спортивних змаганнях?
3. Які основні вимоги ставляться до регламентації подачі протестів?
4. Охарактеризуйте порядок відміни та перенесення змагань.
5. Назвіть основні складові урочистого церемоніалу змагання.
6. Що має бути відображено у звіті головного судді?
7. Охарактеризуйте ритуали відкриття та закриття змагання.
8. Якими професійними якостями повинен володіти спортивний суддя?

Тести

1. Сценарій спортивних змагань включає в себе:

- a) церемоніал відкриття змагань, порядок процедур у ході змагань, церемонію закриття;

б) відкриття змагань, проведення змагань, нагородження, закриття змагань;

в) церемоніал відкриття змагань, проведення змагань, підбиття підсумків.

2. З яких частин складається церемоніальна частина змагань?

а) церемонія відкриття, церемонія закриття змагань;

б) церемонія відкриття, церемонія нагородження, церемонія закриття змагань;

в) церемонія нагородження.

3. Коли проводиться церемонія нагородження?

а) після закінчення змагань із виду спорту (спортивні ігри, сучасне п'ятиборство);

б) до закінчення останнього виду програми комплексних змагань (спартакіади, фестивалі);

в) під час змагань однієї дисципліни виду спорту (легка атлетика, плавання, веслування).

4. Хто проводить перевірку готовності спортивної споруди до проведення урочистого церемоніалу?

а) голова Оргкомітету спільно з головним суддею або його заступником;

б) представник Протокольного відділу спортивної організації;

в) представники команд учасників.

5. Які вимоги повинен виконувати суддя, що дав згоду на участь в суддівстві вітчизняних та інших змагань?

а) підтримувати хорошу фізичну форму, володіти слухом і зором на рівні, що відповідає стандартам міжнародних федерацій;

б) утримуватися від поведінки, яка може викликати сумнів в об'єктивному виконанні суддівських обов'язків;

в) укладати парі (робити ставки на тоталізаторі) відносно якого-небудь змагання.